

УДК 342.9

DOI <https://doi.org/10.32782/chern.v5.2023.14>**Р. С. Троцький**

кандидат педагогічних наук,
начальник кафедри управління підрозділами
Національної гвардії України
Київського інституту Національної гвардії України
orcid.org/0000-0002-9734-279X

С. І. Андрусенко

викладач кафедри бойового та логістичного забезпечення
Київського інституту Національної гвардії України
orcid.org/0000-0003-1817-6496

О. І. Курило

викладач кафедри управління підрозділами
Національної гвардії України
Київського інституту Національної гвардії України
orcid.org/0000-0002-7958-2925

ВЗАЄМОДІЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ ІЗ МЕДІА В УМОВАХ ВВЕДЕННЯ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ

Стаття присвячена здійсненню наукового розгляду проблематики щодо сформованих нормативних основ реалізації взаємодії Національної гвардії із медіа в умовах введення правового режиму воєнного стану.

Визначено, що єдність зусиль Національної гвардії України та медіа, першочергово направлена на досягнення забезпечення прозорості та відкритості усіх процесів, які відбуваються при плануванні розвитку та безпосередній діяльності Національної гвардії України. Виявлено, що Національна гвардія України є більш відкритою для громадянського цивільного контролю, аніж Національна поліція України.

Узагальнено, що введення правового режиму воєнного стану суттєво впливає на організацію та здійснення взаємодії Національної гвардії України та медіа, особливо в контексті забезпечення безпеки, контролю за інформацією та дотриманням прав та свобод громадян. Акцентується, що взаємодія цих двох суб'єктів повинна відбуватися в межах встановлених законодавчих нормативів та з дотриманням принципів демократії. Визначено, важливість забезпечення такої взаємодії може бути продемонстрована на прикладі різних обґрунтувань, однак основними з таких вбачаються: 1) можливість Національної гвардії України спростовувати дезінформації та протидіяти розповсюдженню фейків; 2) взяття Національною гвардією України під контроль тієї інформації, що може бути висвітлена з боку медіа; 3) при легальній взаємодії для журналістів та інших представників медіа гарантується особиста безпека у випадку співпраці у надзвичайних ситуаціях, а також зберігаються основні постулати свободи слова; 4) інформування громадськості здійснюється з метою висвітлення актуальних подій, без зміщення акцентів на буденність процесів з особливою задачею – проінформувати громадськість про правила безпеки та механізми самозахисту у кризових ситуаціях.

Ключові слова: взаємодія, ЗМІ, інформування громадськості, медіа, Національна гвардія України, правовий режим воєнного стану.

Trotskyi R. S., Andrusenko S. I., Kurylo O. I. THE INTERACTION OF THE NATIONAL GUARD WITH THE MEDIA UNDER THE CONDITIONS OF THE IMPLEMENTATION OF THE LEGAL REGIME OF MARTIAL STATE

The article is devoted to the implementation of a scientific review of the issues related to the formed normative foundations of the implementation of the interaction of the National Guard with the media under the conditions of the introduction of the legal regime of martial law.

It was determined that the unity of the efforts of the National Guard of Ukraine and the media is primarily aimed at achieving transparency and openness of all processes that take place in planning the development and direct activities of the National Guard of Ukraine. It was found that the National Guard of Ukraine is more open to civilian control than the National Police of Ukraine.

In general, the introduction of the legal regime of martial law has a significant impact on the organization and implementation of interaction between the National Guard of Ukraine and the media, especially in the context of ensuring security, information control and observance of the rights and freedoms of citizens. It is emphasized that the interaction of these two subjects should take place within the limits of the established legislative norms and in compliance with the principles of democracy. It was determined that the importance of ensuring such interaction can be demonstrated on the example of various justifications, but the main ones are considered to be: 1) the ability of the National Guard of Ukraine to refute disinformation and counter the spread of fakes; 2) the National Guard of Ukraine taking control of the information that can be covered by the media; 3) with legal interaction, personal safety is guaranteed for journalists and other media representatives in case of cooperation in emergency situations, and the basic postulates of freedom of speech are also preserved; 4) informing the public is carried out with the aim of highlighting

current events, without shifting the emphasis to the everyday processes with a special task – to inform the public about safety rules and self-defense mechanisms in crisis situations.

Key words: interaction, mass media, informing the public, media, National Guard of Ukraine, legal regime of martial law.

Вступ. Взаємодія правоохоронних органів загалом (у тому числі і Національної гвардії України) із представниками медіа була завжди у полі зору громадськості. Цей інтерес посилюється із початком повномасштабного вторгнення російських військ на територію України та введенням через це правового режиму воєнного стану. Зрозуміло, що такий режим наклав на взаємовідносини зазначених сторін певні особливості, адже з поміж необхідності забезпечення громадськості актуальною інформацією, постала необхідність активізації захисних механізмів щодо розголошення такої, що може нашкодити національним інтересам України.

Стан опрацювання проблематики. Ще у 2016 році Вільєн Підгорний, радник Адміністрації Президента України зі стратегічних комунікацій в силовому блоці, наголошував, що «треба стратегічно проаналізувати розбіжності між державою та ЗМІ. Це філософія. ЗМІ – це відкритість, ініціативність, оперативність. Стосовно сектору безпеки і оборони у воєнний час – це жорстка ієрархія, субординація, урегульованість. У нас різна філософія, але ми маємо співпрацювати для того, щоб краще інформувати суспільство» [1, с. 18].

Дійсно, специфіка виконуваних завдань правоохоронними органами у воєнний час та дотримання конституційного права громадян на інформацію певним чином вступають у протиріччя, адже з моменту запровадження воєнного стану в Україні 24 лютого 2022 року державні органи ввели низку обмежень і в роботі представників медіа, це, зокрема: обмеження в пересуванні; у доступі до військових та цивільних об'єктів; заборона на проведення деяких зйомок; трансформовано систему акредитації для журналістів. Усе це викликало жваву дискусію і занепокоєння з боку медійної спільноти, яка обстоює важливість ширшого висвітлення війни та налагодження системних інформаційних кампаній з огляду на все більшу залежність країни від зовнішньої військової, фінансової та гуманітарної допомоги. Натомість представники влади аргументують потребу в додаткових регуляціях міркуваннями безпеки громадян і об'єктів інфраструктури під час воєнних дій. Отже, постає потреба віднайти баланс і компроміс між свободою у сфері медійного висвітлення та збереженням безпеки [2; 3].

Тому **метою статті** вбачається здійснення наукового розгляду проблематики щодо сформованих нормативних основ реалізації взаємодії Національної гвардії із медіа в умовах введення правового режиму воєнного стану.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до словникових джерел «взаємодія – це взаємний зв'язок між предметами у дії, а також погоджена дія між ким-, чим-небудь, взаємний вплив тіл чи частинок, який зумовлює зміну стану їхнього руху» [4]. З погляду філософії, поняття «взаємодія» вживається для фіксації впливу об'єктів один на одного, визначається їх спільною обумовленістю і породженням одним об'єктом іншого [5], у психології – це спільна дія [6]. Взаємодія може бути фізичною (предметне або тілесне) і соціальною (інформаційне, рольове, психологічне) [6]. Тобто для того щоб між об'єктами чи суб'єктами почалася взаємодія, необхідно щоб між ними було щось спільне, зокрема мета або цілі.

Якщо звернутися до чинного законодавства, то отримуємо наступні визначення: Національна гвардія України є військовим формуванням з правоохоронними функціями, що входить до системи Міністерства внутрішніх справ України і призначено для виконання завдань із захисту та охорони життя, прав, свобод і законних інтересів громадян, суспільства і держави від кримінальних та інших протиправних посягань, охорони громадського порядку та забезпечення громадської безпеки [7]; медіа – засіб поширення масової інформації у будь-якій формі, який періодично чи регулярно виходить у світ під редакційним контролем та постійною назвою як індивідуалізуючою ознакою [8]. Відповідно, що може бути спільним між цими абсолютно різними суб'єктами?

У Законі України «Про Національну гвардію України» питанню взаємодії приділяється значна увага. Так в ньому визначено, що Національна гвардія України у взаємодії з правоохоронними органами забезпечує державну безпеку і захист державного кордону, приймає участь у припиненні терористичної діяльності, діяльності незаконних воєнізованих або збройних формувань (груп), терористичних організацій, організованих груп та злочинних організацій, а у взаємодії зі Збройними Силами України – здійснює відсіч збройній агресії проти України та ліквідує збройний конфлікт.

Також в законі передбачено, що Національна гвардія України виконує покладені на неї завдання у взаємодії з правоохоронними органами, Збройними Силами України, Управлінням державної охорони України, іншими утвореними відповідно до законів України військовими формуваннями, органами місцевого самоврядування, органами прокуратури, органами державної влади, громадськими об'єднаннями і релігійними організаціями, а також спільно з адміністрацією та режимними органами об'єктів, що охороня-

ються, та населенням [7]. Як бачимо, про взаємодію Національної гвардії із медіа в аналізованому законі мова не йде.

Однак у Доктрині з планування розвитку в Національній гвардії України, затвердженій наказом командувача Національної гвардії України від 01.03.2023 № 150, питанню взаємодії присвячено цілий розділ, який має назву «Координація та взаємодія в рамках процесів планування розвитку в Національній гвардії України». У ньому передбачено, що процес розвитку не може бути здійснений без реалізації взаємодії, яка повинна базуватися на низці принципів. Так, взаємодія зацікавлених сторін, ефективна та дієва координація процесів планування розвитку забезпечуються дотриманням таких принципів: а) єдність зусиль; б) зосередження зусиль; в) економія ресурсів та зусиль; г) свобода дій; д) досяжність цілей та вимірюваність результатів виконання; е) адаптивність; є) простота [9, с. 18]. Тобто на перше місце серед зазначених принципів взаємодії було поставлено єдність зусиль.

Ведучи мову про єдність зусиль Національної гвардії України та медіа, зазначимо, що вона першочергово направлена на досягнення забезпечення прозорості та відкритості усіх процесів, які відбуваються при плануванні розвитку та безпосередній діяльності Національної гвардії України.

Необхідно зазначити, що на відміну від Національної поліції України, яка також як і Національна гвардія України входить до системи Міністерства внутрішніх справ, до Закону України «Про Національну гвардію» у зв'язку із введенням правового режиму воєнного стану ніяких змін щодо особливостей громадянського контролю не вносилося. На противагу цьому відповідно до Закону України від 15 травня 2022 року № 2123-ІХ «Про внесення змін до законів України «Про Національну поліцію» та «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України» з метою оптимізації діяльності поліції, у тому числі під час дії воєнного стану» Закон України «Про Національну поліцію» був доповнений статтею 90-1 «Особливості громадського контролю за діяльністю поліції під час дії воєнного стану». Означена норма встановила, що: «під час дії воєнного стану громадський контроль за діяльністю поліції, визначений статтями 86-88 та 90 цього Закону, не здійснюється» [10]. Отже, в контексті вказаного закону взаємодія ЗМІ з органами Національної поліції під час запровадження правового режиму воєнного стану може відбуватися лише у напрямку інформаційного забезпечення без використання зі сторони ЗМІ контролюючих функцій за діяльністю поліції [3]. Якщо вести мову про Національну гвардію, таких обмежень не має.

Загалом слід уточнити, що з метою нормативного врегулювання висвітлення діяльності

Національної гвардії України була затверджена «Інструкція про порядок акредитації журналістів, працівників засобів масової інформації в Національній гвардії України», яка визначила відповідний порядок для допуску їх до будівель, на території та ділянки місцевості, які використовуються для забезпечення діяльності Головного управління Національної гвардії України, територіальних управлінь, з'єднань, військових частин (підрозділів), вищих військових навчальних закладів, навчальних військових частин (центрів), баз, закладів охорони здоров'я та установ Національної гвардії України [11]. У цій інструкції прямо вказується, що метою допуску на об'єкти Національної гвардії України, крім всебічного та об'єктивного висвітлення її діяльності, є сприяння здійсненню громадянського цивільного контролю. З вище означеного можна припустити, що Національна гвардія України є більш відкритою для громадянського цивільного контролю, аніж Національна поліція України. Що додатково було підтверджено також і в стратегічному документі «Доктрина з планування розвитку в Національній гвардії України», де у першому розділі зазначено, що Доктрина ґрунтується на прозорості процесів планування розвитку в рамках демократичного цивільного контролю діяльності сектору безпеки й оборони держави [9].

Якщо аналізувати сам порядок акредитації та процедуру взаємодії Національної гвардії із медіа під час її отримання, необхідно відзначити, що при цьому органі створений спеціальний підрозділ – пресслужба.

Допуск представникам медіа на військові об'єкти Національної гвардії України надають: 1) командувач Національної гвардії України – на всі військові об'єкти Національної гвардії України; 2) перший заступник та заступники командувача Національної гвардії України – на військові об'єкти Національної гвардії України, на яких розташовані з'єднання, військові частини (підрозділи), вищі військові навчальні заклади, навчальні військові частини (центри), бази, заклади охорони здоров'я та установи Національної гвардії України, діяльність яких вони координують та контролюють; 3) начальники територіальних управлінь, командири з'єднань, військових частин (підрозділів), навчальних військових частин (центрів), начальники вищих військових навчальних закладів, баз, закладів охорони здоров'я та установ, що не входять до складу оперативного-територіальних з'єднань, – на підконтрольні їм військові об'єкти Національної гвардії України [11].

При чому акредитацію необхідно отримувати на кожний захід окремо, шляхом подачі подання медіа або письмової заяви представником медіа на спеціальному бланку редакції із зазначенням обов'язкової інформації в ньому щодо

ідентифікації як самого медіа, так і його представника. Тобто юридична особа подає подання, а фізична – заяву. Додатково до подання чи заяви подаються копії документів, що підтверджують інформацію, яка до них вноситься. З дати реєстрації подання/заява розгадається у дводенний термін, якщо виникнуть якісь надзвичайні ситуації – в день реєстрації.

Відмова в акредитації може бути надана тільки якщо неповно внесено інформацію в поданні чи заяві або якщо не всі надані копії документів, що визначені в Інструкції. При цьому якщо така інформація чи документи будуть поданні в повному обсязі – розгляд питання про надання допуску поновлюється.

Єдина підстава для остаточної відмови в акредитації та доступі на військовий об'єкт Національної гвардії України надається в разі проведення потенційно небезпечних заходів бойової підготовки із залученням особового складу та військової техніки, проведення режиму обсервації або карантину, наявності інших обмежень, установлених законодавством [11].

Висновки. Введення правового режиму воєнного стану суттєво впливає на організацію та здійснення взаємодії Національної гвардії України та медіа, особливо в контексті забезпечення безпеки, контролю за інформацією та дотриманням прав та свобод громадян. Важливо зазначити, що взаємодія цих двох суб'єктів повинна відбуватися в межах встановлених законодавчих нормативів та з дотриманням принципів демократії. Важливість забезпечення такої взаємодії може бути продемонстрована на прикладі різних обґрунтувань, однак основними з таких слід вбачати: 1) можливість Національної гвардії України спростовувати дезінформації та протидіяти розповсюдженню фейків; 2) взяття нею під контроль тієї інформації, що може бути висвітлена з боку медіа; 3) при легальній взаємодії для журналістів та інших представників медіа гарантується особиста безпека у випадку співпраці у надзвичайних ситуаціях, а також зберігаються основні постулати свободи слова; 4) інформування громадськості здійснюється з метою висвітлення актуальних подій, без зміщення акцентів на буденність процесів з особливою задачею – проінформувати громадськість про правила безпеки та механізми самозахисту у кризових ситуаціях.

Окрім того, надзвичайно важливо, щоб будь-які обмеження, які пов'язані із введенням правового режиму воєнного стану, були обґрунтованими, тим-

часовими і відповідали нормам національного та міжнародного права. У таких умовах важливо врегулювати ці питання так, щоб зберегти баланс між безпекою суспільства та забезпеченням свободи, включаючи свободу слова і доступ до інформації.

Література

1. Громадяни України про безпеку: особисту, національну та її складові. Результати другого загальнонаціонального соціологічного дослідження – 2017. Центр Разумкова, 2017. 91 с. URL: https://www.dcaf.ch/sites/default/files/publications/documents/2017_DCAF_Conf_4_Ua.pdf
2. Вектори змін для оптимізації унормування роботи медіа під час воєнного стану. Аспен Інститут спільно з Координатором проектів ОБСЄ в Україні за експертної підтримки «Інтерньюз-Україна», 2022. 26 с. URL: <https://drive.google.com/file/d/1Y7-LVd3twf0s6Q0lSwybOgzY5vfvS-W/view> С. 2.
3. Прянiшнiкова I.B. Адмiнiстративно-правовi засади взаємодiї засобiв масової інформації з органами Національної поліції під час запровадження правового режиму воєнного стану: дисер. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Науково-дослідний інститут публічного права, Київ, 2022. 223 с.
4. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпiнь: ВТФ «Перун», 2005. 1789 с.
5. Словник української мови Т. 1. Наук. думка, 1970. 346 с.
6. Взаємодія. Енциклопедія практичної психології, 2023. URL: <http://psychologis.com.ua/vzaimodeystvie.htm>
7. Про Національну гвардію України: Закон України від 13.03.2014 р. № 876-VII. Верховна Рада України офіційний сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/876-18#Text>
8. Про медіа: Закон України від 13.12.2022 р. № 2849-IX. Верховна Рада України офіційний сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2849-20#Text>
9. Доктрина з планування розвитку в Національній гвардії України ВКП НГУ 5-00(06).01.: наказ Командувача Національної гвардії України від № 01.03.2023 р. № 150. Верховна Рада України офіційний сайт. URL: <https://ngu.gov.ua/wp-content/uploads/2023/03/vkpngu-5-0006.01-doktryna-z-planuvannya-rozvytku-v-ngu.pdf> С. 18.
10. Про внесення змін до законів України «Про Національну поліцію» та «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України» з метою оптимізації діяльності поліції, у тому числі під час дії воєнного стану: Закон України від 15.05.2022 р. № 2123-IX. Верховна Рада України офіційний сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2123-20#Text>
11. Про затвердження Інструкції про порядок акредитації журналістів, працівників засобів масової інформації в Національній гвардії України: Наказ Міністерства внутрішніх справ України 16.09.2022 р. № 586. Верховна Рада України офіційний сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1162-22#Text>